

Miloje Radaković: SKOKOVIT REZ;
Mirjana Bošković: STOPALO NA DNU SVETA;
Vladimir Stakić: VI ILI JA, biblioteka »Prva knjiga«, Matica srpska, Novi Sad, 1984.
Piše Zoran Đerić

Prikaz ovih pesničkih prvenaca, koje nam je ponudilo uredništvo matičine »Prve knjige«, kao reprezentante još neoknjižene poetske produkcije mladih stvaralaca, biće zaogrnut Ezopovim (tj. Dositejevim) plaštom, iz više razloga. Već je poslovično (najčešće) odsustvo sluha za razlikovanje **levlje rike i pesme slavlja od magarećeg reva i krekotanja žaba**. Tako da ono što se obelodanjuje kao mlado pesništvo kolebljivo je između preuranjenog i zakasnelog štampanja teksta koji (uglavnom) nije odraz najzanimljivijih i najvrednijih poetskih ostvarenja.

Tendencije i parametri savremenog srpskog pesništva i mladih stvaralaca uz njega (uslovno, sagledavajući situaciju koju nude književni listovi i časopisi, knjige poezije...) ne mogu se jednostavno skicirati (u nekoliko poteza, ovlašnih) i sortirati po ladicama (iz kojih ih mogu potezati sledbenici, u koje ih svrstavaju kritičari i koriste za svoje potrebe i podele). Moderno pesništvo nije samo destruktivno i disonantno (prema tradiciji, jezičkoj građi, organizaciji i formi teksta...); nije to samo depoetizacija mitskog i nadnaravnog, odnosno poetizacija svakidašnjeg i banalnog; nisu tu samo intermedijarni stvaralački postupci... Svi pomenuti elementi i nebrojeno drugih, u svojevrsnoj su interakciji. Ali ni sve ono što se akcipira o pesništvu ne mora biti a la carte (prema jelovniku) sveže (tj. savremeno), lako svrljivo (razumljivo i dobro tumačeno) i lepo aranžirano (moderno, angažovano) kasnije...

Zato **basnopisac** ne želi nikoga posebno i poimenice da ruži. On bi da u gore pomenutih literarnim junacima uoči »poetske« izvrtne iz čijih se pokušaja i (ne)dela, ipak može izvući nekakvo **slovo poučitelno**.

PAS I NJEGOVA SEN

... Ne vidi se ono što se ima, zašto se gleda ono što se želi... pitamo se uz narečenog Dositeja dok prelistavamo knjigu Miloja Radakovića sa pomalo nezgrapnim a podosta pretencioznim naslovom: SKOKOVIT REZ. Ono što bi Radaković želeo da je **poezija i proza**, sklopljeno na njegovom montažerskom stolu makazama i lepkom (universal), najčešće je nerazvijen film ili neuspeli snimak. Dok ređa parčiće u svojoj »mračnoj komori« dok sastavlja fudbalske timove, dok kači filmske plakate i popisuje novinske vesti, Radaković ni kao »reditelj«, ni kao »snimatelj«, ni kao »selektor«, ni kao »redaktor«, ne pokazuje dovoljno ni inventivnost ni inektivnosti. Nije, dakle, njegov duh pronalazački. U duhovitost i dosetljivost njegovu može se, takođe, posumnjati. Isto tako, Radakovićev »stvaralački« postupak, tek je prividno nov, nasrtljiv i »uvredljiv«. I samo letimičan pregled onog što je zauzelo stotinu strana Radakovićeve knjige, može nas uveriti u prethodne (možda nekome smeje) tvrdnje:

evo kako od »velikih i mudrih« izjava filmskih reditelja, Radaković sklapa »pesmu«:

»DAGLAS SIRK«
 je rekao
 film
 to su
 krv
 suze
 nasilje
 mržnja
 smrt
 i ljubav

Pesma se ne dobija tako jedinstveno kao što to pokušava Radaković popisom filmova Haurada Vinčestera Hoksja, na str. 84 i 85. ili prenošenjem sadržaja iz filmskih kataloga (na stranama 81, 82, 93, 94, 95, 96).

Komercijalne reklame švapsa, »LEVIS-a«, »SULFRIN-a« i suhomesnatih proizvoda (besmisleno ih je citirati), nisu same po sebi već »poezija«, mada je paradoks poezije išao i do ogoljavanja poetskog, do industrijskog otpatka, odnosno, do kompjuterske programiranosti i

sličnog. Dokumentovanost, zaradi lirske »izlišnosti«, već su iskoristili konceptualisti i konkretisti, a mnogo je bolje koriste pozitivističke nauke i žanrovi (istorija, memoari).

Iz obilja besmislica isplivalo je na površinu još nekoliko pokazatelja Radakovićevog lirskog siromaštva: dok peva ode fudbalskim asovima Pižonu i Milovanoviću, prenosi fudbalske utakmice, popisuje fudbalske timove, »novo« **epsko osećanje** Radaković ne uspeva (ili i ne pokušava) poetski da uobličiti. Nadahnivanje fudbalskim mitom, uz već pomenute filmske mitove, nije ostavilo tražene rezultate – pesmu.

Slabašno je potsmehivanje melodramskim, sentimentalnom i malograđanskom (životu, ljubavi):
 »jogurt, molim
 i kifle tri
 samo ti
 kafu, čaj, ili vinjak
 čaj,
 oh, voljena«... i tome slično, na stranicama:

15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 69, i 70.

U fusnoti na 36. strani Radaković objašnjava naziv SKOKOVIT REZ kao vrstu montažnog filmskog postupka »pri čemu se stvara utisak skoka, što izaziva izvestan šok, iznenađenje...«. Mogli bismo tu **napomenu** uzeti kao objašnjenje stvaralačkog postupka, a pesmu, na koju se napomena odnosi, kao programsku. Ali ni to nam kafanske, novinske, kancelarijske ili kakve druge medijske tračeve, odnosno izvrtke iz svakodnevice, ne može pr(j)oturiti kao pesme.

Naslovna basna (malo modernizovana) mogla bi se ispričati ovako: »Pesnik« je imao nekoliko reči u ustima. Onda je pozeleo da ima knjigu reči. Otvorio je usta i umnožio prazninu u 500 primeraka (na 50.000 strana!). Praznina je (postala ogromna).

Naravoučenije:

»Po svoj prilici već su se ljudi bili počeli varati« da je poezija sve što se u se veropriliči, izlomi i obelodani, počeo je Dositej a dođao preradaivač ove basne o PESNIKU KOJI JE OSTAO U SENCI.

»izazivam li interesovanje«, pita se Radaković i valjano zaključuje: »ne verujem... (verovatno je moja prilika) potisnuta u prividan mrak moje sobe«. Nadajmo se da je taj mrak **prividan**, a ne stvaran, i da je ovo **poslednji hitac u prazno hroničnog revolveraša iz Dodž Sitija**.

GUSKA VOZGORDENA

(... dok se ova ponese i metne sebi u glavu da ona mora biti roda labuđskog... I dotle dođe da smeh i poruganije svim guskama bude...)

Razvodnjena mljkovićevska motivacija, blizak Jesenjin a nedohvatljiv Majakovski – tako bi se, nekako, mogao obeležiti **literarni trougao** Mirjane Bošković. I sam naziv zbirčice, STOPALO NA DNU SVETA, upućuje na prizemnu intoniranost, na »proste (tužne) i nedeljive« **mlečne dečake i devojčice**, sanjare kojima su savetovali (uzaludno): »Budi sve samo ne pesnik«.

Trajnu inspiraciju M. Bošković otkriva nam pesma MOGUĆNOST. Ona je, ujedno, reprezentant njenog pevanja, pokazatelj njenih moći i nemoći:

»Možda nam to u kucavici još detinjstvo kleca možda smo iz bajki istrčali pre vremena pa sad se u njih vraćamo kao velika deca da prinčevi za nas ponesu pola bremena.«

Ostaje pesnikinja, dakle, uz svoje prinčeve klecavo vezana i bolećiva. Često i loše rabljena je metafora **bolesti**, preuzeta od trajnog uzora (Miljkovića). Tražeći »sličnost« sa nedostižnim uzorom: »presuđuju nam iste metafore«, Mirjana Bošković ne uočava **znatnu** razliku: Miljkovića su **prejake reči** odvele u smrt, a nju u patetiku i koketiranje sa »Starom damom« – »Gospođom Smrt«.

Grlo pesme M. Bošković prelabo je da u njemu odjeknu snažni stihovi tipa »Majakovski«. »Prežderana ptica čulne ljubavi« ne uspeva da zapeva **novu** pesmu, već usvaja čulne rime (voli – zaboli, i sl.) i meškolji se u jesenjinovskim strofama.

M. Bošković zaista »presuđuju« neuspelje metafore, ali je najbolje i karakteriše jedna od njih: **nošač tuge**.

Zao nam je **srnaste devojčice** koja nije uspela da »odene« svoj glas u valjanu »odoru« i prikrije svoje slabosti (nagosti). Pošto nije bila spremna da prima »zvezdane udarce«, ispričaću joj jednu basnu:

Hteo vracab da preleti okean, ali kako nisu njegovu krila stvorena za takav velik let, brzo se srušio u vodu. Daveći se, zacvrkutao je: Tako mi i treba kad se nisam zadovoljio lovkicom ispred svoje kuće.

Naravoučenije:

»Puštaj neka vrapci ovako govore, njima to prolazi i pristoji, jer su oni pravi vrapci, od njih ništa drugo nije za odavanje...« po Dositeju.

ZECOV I ŽABE

»Svaki put kad počnem da mjaučem događaju se iste stvari...« (str. 8);

»Prijatio sam jednu čurku kao dvodnevno jaje bez roditelja...« (str. 39);

»Sapuni su najinteresantniji od svih živih bića sa kojima dolazim u kontakt...« (str. 50);

»Mravi su se obratili pismenom predstavkom zboru stanara...« (str. 62);

Ovde smo pročitali četiri karakteristična uvođenja u svet »neobičnih« priča – pesama Vladimira Stakića, autora knjige VI ILI JA, koja bi se jednostavnije mogla obeležiti kao DOGAĐAJI, a koja nas neizbežno upućuje na SLUČAJEVE Daniila Harmsa.

Izdvojiću još nekoliko zanimljivijih događaja, kao doprinosu opisu Stakićeve knjige: regal koji proždire stvari u sobi, jedenje ljudi kroz telefonsku slušalicu, samoubistvo bolesnog frižidera, ljudi koji ispadaju iz knjiga, nevidljivi majmun »koji stanuje na vrhu svake bandere«, i drugi, manje ili više neobični.

Stakićeve rečenice su, uglavnom, kratke. Naglim obrtima, iz uobičajenih situacija u apsurdne, postiže efektna oneobičavanja. Invenciozni su njegovi literarni preobražaji u mačku, u granu i lišće, u konja, u ribu...

Stranice knjige VI ILI JA ispunjene su dosetkama. Među najuspelije ubrajam: VASPITNE MERE (str. 10);

»Košulja je pokušala da me zadavi. Čekala je da zakopčam poslednje dugme.

Jedva sam se odbranio...« i dalje; ALEKSANDAR VELIKI (str. 28);

»Pokušao sam da progutam flašu. Morao sam da je isitim.

Obeležio sam svaki komad odgovarajućim brojem.

Našao sam dve pčele koje su dugo radile na sklapanju

Dao sam im plan i pismeno uputstvo. Uživaću kad završe.

Svakog dana ću ići na rendgen.«

ili, na str. 35:

»... Već sam hteo da pozovem kafileriju, kad mi je

pas stavio kaiš u ruku i odveo me napolje... Zaista je lepo biti čovek takvog psa...«

iz pesme IMA PASA. Da podvučemo: **čudovišnost**, po svaku cenu, vic, **naracija**, očišćena od suvišnog nabiranja, deskripcije i objašnjenja – osnovne su odlike citiranih i ostalih tekstova iz knjige V. Stakića.

U tom grmu leži zec!

A koliko je »žaba« odskočila?

Od bare, u kojoj su, po mom mišljenju, ostala da krekaču dva prethodna prvenca, prva knjiga V. Stakića skočila je pohvalno više, imajući u vodu, pored vidnih literarnih rezultata i starosne razlike između ova tri autora (M. Radaković je rođen 1954, M. Bošković je rođena 1958, a Stakić 1962. godine).

Stvaralački postupci (preuzeti iz, pretežno, prozih radionica) sprovedeni su postupno i dosledno u čitavoj knjizi. Redi su neuspeli primer, kad Stakićeve literarne zgode i sličice iz nainvog sveta ne plene svojom intencijom i banalnošću (str. 34, 47, 52 i 58). Evo kako rešava zapis PUKĀETANJE PRSTIMA: »O tom fenomenu ne znam ništa«. Slično završava rukopis: »Ma koliko se trudio, ne mogu da vas shvatim« (POSLEDNJA). Mnogo je zanimljivija ideja sa 46. strane: »Da ne pretvaram i ljude u hranu, bio bih savršen«.

Popis svojih **halucnacija**, Vladimir Stakić je izvršio vrlo darovito i sa svojstvenim preterivanjem. Mogao se više pozabaviti nazivom knjige.

Postojeći, i pored oprečnosti i neodumice koju ima, ne postavlja pravi **znak čuđenja za opis** lirsko-epskog **čudovišta**, kao važeći putokaz ka onom što čitalac ima tražiti i može naći iza korica ove knjige.

PRIMJEČANJE (iliti: napomena)

Autor ovog teksta, nekoliko do sada ne objavljenih rukopisa poezije, stavlja ispred ove ponuđenih »poetskih« knjiga. Dok knjigama M. Radokovića i M. Bošković daje neprelaznu ocenu, a određujući se naspram njih i uočljivo talenta Vladimira Stakića, njegovu knjigu ocenjuje kao vrlodobru. I poslednji put, u ovom tekstu, navodi Dositeja: »Ko u reči ne sogrešava, taj je savršen čovek«.